

28/3

Någon presskonferens anses ej behövlig

i anslutning till hr Undéns återkomst från Paris, meddelar utrikesdepartementet. Ståndpunkten är egendomlig. Utrikesministerns anföranden, som gravitetiskt omtalar vad alla sedan månader vet, är visserligen utan värde för den utrikespolitiska upplysningen. Konkreta uppgifter av förtrolig karaktär är hr Undén däremot på grund av sin ställning väl skickad att lämna, och det verkar otroligt att han icke skulde ha inhämtat något av intresse för pressens information på Pariskonferensen. I varje fall borde han ha kunnat förklara tillkomsten av sitt eget, ej dementerade uttalande att Sveriges utrikespolitik icke påverkas av en utveckling i Finland efter tjeckoslovakiskt mönster.

Förklaringen till det sakligt orimliga förhållandet torde ligga dels i hr Undéns kända aversion mot pressen — den enda punkt i hans uttalanden där temperamentet nära nog besegrar tristessen — dels i hans ovilja mot att stöta kommunisterna genom att hålla en presskonferens utan att inbjuda dem. Det parti som enligt statsministern står utanför den demokratiska gemenskapen respekteras i realiteten i så hög grad av regeringen att man först indrar de regelbundna konferenserna för deras skull och sedan underlåter att sammankalla pressen även i situationer som den nu föreliggande. Det är ett bidrag i smått till det spel vars huvudaktörer är hr Erlander och hr Höglund.

Kring det ryska problemet

EDGAR SNOW: *Vill Stalin krig eller fred?* K. F:s förlag. 5 kr.
HAL LEHRMAN: *Ryska Europa*. Tiden. 12:50.

VID ÖVERSÄTTNINGEN av böcker om den utrikespolitiska situationen borde förlagen ovillkorligen uppge vid vilken tidpunkt boken kom ut i original. Det finns anledning att betona detta inför Edgar Snows nu på svenska publicerade analys av förhållandet mellan USA och Ryssland. Boken utkom på engelska för mer än ett år sedan och är i dag till stora delar uppenbart föråldrad. Då exempelvis författaren talar om vikten av näppan mellan de båda länderna genom överenskommelser om kontroll över atomenergin och ömsesidig nedrustning verkar hela framställningen kuriös, eftersom dessa ämnen varit föremål för ingående och resultatlösa förhandlingar sedan boken skrevs. Över huvud präglas boken till stor del av redan övergivna frågeställningar, helt naturligt, då den kom före Truman doktrinen, Marshallplanen och en rad andra händelser som på ett avgörande sätt förändrat det internationella läget.

På en punkt, den som åsnyttas i titeln, är boken emellertid inte föråldrad. Snow besvarar frågan om Stalin vill krig eller fred med ett energiskt hävdande av att den ryska statsledningen behöver och önskar fred, eftersom Ryssland dels kräver lång tid för återuppbyggnaden efter det tyska angreppets förstörelse, dels saknar varje utsikt till framgång vid ett krig mot USA. Detta sätt att ställa problemet är emellertid icke mindre oriktigt därför att det är ytterst vanligt. Säkerligen vill inte de ryska makthavarna ha krig med USA. Men detta utesluter icke att de är inriktade på expansion i Europa och att härvid även öppet krig kan användas som medel, därest risken för ett storkrig anses obefintlig eller obetydlig. Det utesluter inte heller att i samband med en sådan expansion ett storkrig kan inträffa antingen på grund av att Ryssland instämmer sig om USA:s hållning eller därför att slumpvisa sammanstötningar i ett spänt läge kan leda till en av ingen förutsedd urladdning. Hela tankegången — statsledningarna vill inte krig, därför blir det inte krig — är alltför naiv. I princip önskar alla stater fred, men ofta önskar de också något annat, som inte kan vinnas utan krig, och det är här svårigheten ligger.

I det hela är Snows arbete, trots några träffande reflexioner om demokratisk och marxistisk terminologi, så oklart och obetydligt att en översättning ter sig omotiverad. En del irriterande sakfel förekommer också. Exempel: England och Frankrike anklagas för att i samband med första världskriget ha "hjälpt Pilsudski att upprätta diktatur i Polen" (denna diktatur kom till stånd först år 1926, utan något ingripande från västmakterna) och att ha "givit stöd åt Mannerheim i Finlands kontrarevolutionära krig" (här åsnyttas tvärtom 1918 års inbördeskrig).

Lehrmans bok är av helt annat värde. Den ger en skildring av utvecklingen i Balkanstaterna, Ungern och Tjeckoslovakien från krigets slut till hösten 1947, och författaren bygger huvudsakligen på egna iakttagelser och erfarenheter under ett och ett halvt års resor i dessa länder. Lehrman började sina reportageresor med stora sympatier för Sovjet, han slutade dem med övertygelsen att den ryska expansionen överallt är liktydig med terror, korruption, personligt godtycke, valfusk, ett förtryck som likväld som nazismen och fascismen förenar de brutalaste våldsmetoder med den mest hänsynslösa, för sanningskravet totalt likgiltiga propaganda. Framställningen präglas av försiktighet och vilja till objektivt bedömande, men formar sig likväl till ett avslöjande av den kommunistiska diktaturens ohygglighet.

Under en första vistelse i Grekland såg Lehrman ytterst kritiskt på den konservativa, av England och USA stödda regimens politik, med dess begränsningar i den personliga friheten och dess aktioner mot kommunister, kommunistisypatisörer och radikaler över huvud. Då han efter att ha besökt de ryska satellitstaterna kom till Grekland en andra gång var han fortfarande mycket kritisk, men totalintrycket var ett helt annat. "Skillnaden var faktiskt så stor att Grekland vid mitt andra besök, efter resan i det ryska Europa, verkade härligt fritt." "Den gång visste jag att om engelsmännen gav sig i väg innan Grekland fick fred, under en regering som flertalet godtog, skulle ryssarna få ett utmärkt tillfälle att överta det hela... För att hindra en sådan olycka var allierad kontroll inte bara behövlig utan i högsta grad önskvärd."

Det var främst genom sina studier i Jugoslavien, Rumänien, Bulgarien och Ungern som Lehrman fick en inblick i sovjetregimens verkliga innebörd. Han kunde fastställa hur dessa stater steg för steg omvandlades efter ryskt mönster, med en liten minoritet av folket — ofta till stor del rekryterad bland förutvarande nazister — som absolut härskare över det stora flertalet. En liknande utveckling förutsåg han i det ännu relativt fria Tjeckoslovakien. "I mina ögon såg de tjeckiska kommunisternas demokratiska ansikte bara ut som en mask, som bars för lämplighets skull, men som skulle slängas vid första lägliga tillfälle... Sovjet skulle vidmakthålla fiktionen om sin välvilliga neutralitet inför tjeckernas inre angelägenheter endast så länge det passade det. I den splittrade värld som politikererna i Kreml tycktes önska sig fanns det ingen plats för ett fritt Tjeckoslovakien som vandra medelvägen."

Av denna resa från illusion till insikt drar Lehrman slutsatser som är av betydelse för varje demokrat. Liberaler och radikaler sviker sin åskådning, skriver han, om de helt koncentrerar sin kritik på reaktionära rörelser i det egna landet, men glömmet eller bortser från att Ryssland företräder reaktionen i dess mest fullständiga och farliga gestalt, en reaktion som redan berövat många tiotal miljoner människor utanför Ryssland den mest elementära frihet. Om den demokratiska vänstern i Västerlandet följer den linjen blir den ett instrument för de totalitära strävanden den i grunden vill bekämpa. "Endast genom att klart ta ställning mot totalitära rörelser på vänsterhåll kan man återge den radikala vänstern dess styrka och handla som en helgjuten människa."

Herbert Tingsten

D·N

31/3 1948

Makt utan ansvar

Den socialdemokratiska regeringen har genomdrivit en rad beslut som innebär maktmissbruk i den meningen att de visar total ovilja att ta hänsyn till önskingarna hos en betydande minoritet. Redan därigenom innebär det nuvarande styrelsesystemet något nytt; tidigare har svenska regeringar, även regeringar i majoritet, med rätta ansett att uppgörelse mellan skilda riktningar är den naturliga formen för politik i en folkstyrd stat. Vid sidan av dessa maktmissbruk står de rena missgrepp som skapat beteckningen vanstyre: det ryska kreditavtalet, tiden och sättet för importregleringens genomförande, den serie frihetsbe-gränsningar som irriterar alla utan att ekonomiskt ha någon nämnvärd betydelse. Kritiken besvaras med en hänvisning till att en majoritet stöder regeringen; man har till och med djärvheten att påstå att denna majoritet driver regeringen att handla

och att det alltså är folket, icke de styrande, som har ansvaret.

Denna maktutövning utan ansvarskänsla blir likväl klarast markerad genom uttalanden och åtgärder av enskilda ministrar. Ty dessa blottlägger, bättre än de stora politiska besluten, den känsla av obundenhet gentemot opposition och opinion som gripit de maktavande. Det har talats om det caesariska vansinne som självhärskardömet medför. Här återfinnes samma tendens i mindre format. En slarvig hänsynslöshet utmärker våra kommissarier, som förlitar sig på trögheten och glömskan hos den majoritet som fört dem till makten.

Exemplen överflödar, icke minst från senaste tid. I Paris förklarar utrikesministern att vår utrikespolitik icke påverkas av om Finland, liksom Tjeckoslovakien, blir en rysk lydstat. Låt oss icke dröja vid det sakligt ohållbara i detta påstående, enligt vilket Sveriges hållning skulle vara oberoende av de största förändringar i vårt läge. Det är i detta sammanhang tillräckligt att påpeka att hr Undén genom sitt uttalande rycker bort grunden för den av många hysta uppfattningen att Ryssland av hänsyn till Sverige vore benäget att behandla Finland med en viss anständighet. Just från den taktiska synpunkt som utrikesministern ständigt anlägger är alltså uttalan-